

ČEŠTIVÍ V POJETÍ MÉDIÍ KRAJNÍ PRAVICE

Jan Křeček

Studie vznikla v rámci výzkumného záměru MSM0021620841 Rozvoj české společnosti v EU: výzvy a rizika.



The article deals with the concept of Czech identity in contemporary far-right media. At the start, are identified two main political streams (neo-fascist and neo-nazi) and chosen their core media (portals cz.altermedia.info and odpor.org) for analysis. The bulk of the article is devoted to comparing the two media, identifying and interpreting both their hits ("who isn't/can't be Czech") and their difference („who is/can be Czech“). The article presents a series of illustrations that for Czech neo-nazis and neo-fascists is (not only by Czechness-question) basic (and probably unbeaten) rift different approach to Germanness (and related historical events, especially WWII). Finally, it highlights the found content blend between the neo-fascist extreme right and the populist one.

Keywords: Czech identity, far-right media, neo-fascist, neo-nazis

I když určujícím konceptem, kolem kterého je vystavěn náš příspěvek, je „čestiví“, bude nejprve nutné alespoň letmo představit současnou krajně pravicovou scénu a její média. Vybrat některá z nich, naplánovat a provést skromnou případovou analýzu. A zamyslet se – se zřetelem k tématu čestiví – nad samotným smyslem této činnosti. I když již nyní předpokládáme, že samotná existence krajně pravicových médií je pro liberální i radikální demokraty a demokratky¹ záležitostí nepříjemně pocíťovanou, nemusí být snad jejich čtení, analyzování a interpretování jen činností samoúčelně zbytečnou, případně zvrácenou.

Jaká pravice, jaká média, jaká analýza?

Politologická reflexe identifikuje v současné (nejen české) krajní pravici dva hlavní proudy – proud neofašistický a neonacistický. Například Jan Charvát konstatuje, že „*při srovnání neofašistické a neonacistické ideologie je zřejmé, že zde existují rozsáhlé podobnosti, které umožňují prostupnost obou ideologií... Přesto existují mezi oběma směry i rozdíly. Neofašisté upřednostňují vlastní národ a jazyk, neonacisté krev a barvu pleti. Neofašisté se obrací ke křesťanství, případně ke křesťanskému fundamentalismu, neonacisté k starogermánským legendám. Neofašisté dávají přednost politické propagandě, neonacisté pouličnímu násilí. Neofašisté se snaží působit na konzervativní střední třídu, neonacisté na dělnickou mládež. Neofašisté se dovolávají vlády zákona a tvrdé ruky, neonacisté volají po bílé revoluci*“ (dále viz CHARVÁT 2009). Ambicí naší analýzy bude proto i prověřit a zdokladovat projevy těchto rozdílných východisek v mediální produkci obou krajně pravicových proudů.

Volba neonacistického média byla nasnadě – neregistrovaná organizace Národní odpor, víceméně symbolický hegemón současného neonacistického hnutí, provozuje svůj informačně-propagační portál na stránkách www.odpor.org (dále **Odpor**). U neofašismu byla situace o něco složitější –

tento proud je (resp. byl) roztržštěn do několika více či méně soupeřících organizací (Vlastenecká fronta, Národní korporativisté, možná i Národní strana), které jsou v současné době (nejpozději po r. 2008) v útlumu, stejně jako jejich paralelistická média. Ideálním pro analýzu se nakonec ukázal server cz.altermedia.info (dále **Altermedia**), který dříve sloužil neofašistickým organizacím jako společná platforma a v bohaté publikační činnosti pokračuje bez větších redakčních změn dodnes (k celkové struktuře publikačních aktivit českého pravicového extremismu na internetu a hlubšímu monitoringu 226 nalezených odkazů viz ŠPAČEK, VALEŠ A KOL. 2008).

Analýza probíhala v několika základních krocích – předstoupně bylo několik fulltextových průzkumů v archívech obou periodik. Z něj vyplynulo, že zatímco Odpor se definování „čestiví“ věnoval za celou svou historii (od dubna 2005) pouze ve čtyřech článcích, v Altermediích připadá na toto téma (od září 2003) článků celkem 48. Sledujeme-li výskyt klíčového slova „česk?“, pak korpus kompletní textové produkce portálu odpor.org obsahuje 355 relevantních článků, portál cz.altermedia.info pak 1330. Jak vidno i při takto hrubém pohledu, je pozornost sledovanému fenoménu u neofašistického média intenzivnější.

Co se týče intenzity celkové textové produkce, pak portál odpor.org publikoval za prvních měsíců roku 2010 celkem 63 článků, cz.altermedia.info pak 147. Právě těchto 210 článků pak bylo okódováno v navazující kvantitativní obsahové analýze o několika identifikačních a analytických (**téma, podnět, aktér, lokace, typ článku**) proměnných, která posloužila k základnímu frekvenčnímu přehledu zejména tematické agendy obou médií a bude tvořit osu následné komparace obou periodik.

Finálním krokem pak bylo otevřené kvalitativní kódování vybraných článků, sloužící k typizaci základních rámců „čestiví“ – od nich jsme odvodili i následující tři mezititulky.

⁴ V textu budeme nadále užívat tzv. generické maskulinum; prosíme čtenáře a čtenářky, aby brali v úvahu, že zahrnuje jak muže, tak ženy.

To nejsou Češi

Srovnání obou médií zahájíme u skupiny textů, které se nám seskupily do množiny „tematická shoda“. Jde o texty nereflakující rozdíly mezi oběma názorovými proudy a jejich periodiky, texty, které buď vyšly jen v jednom médiu, ale druhé by je mohlo převzít bez změny čárky, případně se v obou médiích skutečně objevily souběžně.

V první řadě jde o **témata**, vztažená k **životu menšin**, resp. **soužití menšiny s většinou** (typicky např.: *Běloši netvoří většinu už v deseti státech USA; V USA má vzniknout bělošská basketbalová soutěž; Izraelský milionář staví mešity ve Francii; Jeden ze šesti snatků uzavřených v Irsku je údajně fingoovaný*, vše Altermedia²), přičemž značná pozornost směřuje zejména k tématům **kriminality** (např. podnět kriminální čin) příslušníků a příslušnic menšin, v případě zahraničních zpráv pak příslušníků a příslušnic v Česku menšinových ras, národností či náboženství náboženství (*Hloupá bělošská rodina poslala 17letou dceru do Jižní Afriky. Černoši ji skupinově znásilnili do čtyř dní, Šestnáctiletá turecká dívka pohřbena zaživa členy vlastní rodiny, Jak je zacházeno s bělochy v Africe aneb zapálíme vám farmu a sníme vaše děti; Eugene Ney Terre'Blanche zmasakrován černochoy; Inspirace Francií? Somálská přistěhovalci vypálili školu a zaútočili na policejní stanici ve Stockholmu; Náboženský fanatik zavraždil dítě před očima jeho vrstevníků*, vše Altermedia; *Pogrom spáchaný cikány na českých občanech v Kyselovicích*, Odpor).

Podnětem pro tyto texty (ať již původní nebo převzaté) bývá buď zpravovaná událost sama, nebo sekundární **výzva/prohlášení** (např. *„Následujme islámskou cestu, pokud chceme zachránit svět“* vyzývá princ Charles; *Za masakr v Srebrenici mohou homosexuálně orientovaní holandské vojáci, prohlásil americký generál; Podle bankéře Sarazzina Německo kvůli přistěhovalcům „hloupne“; Brusel hodlá nabírat další vlnu imigrantů*, vše Altermedia), někdy pak **jiný mediální obsah** (Server Romea.cz nazývá nucenou dětskou žebrotu, prostituci a prodej drog „kočováním“, *Avatar – poslední hollywoodský útok na Západ; Příliš bílá herečka by neměla hrát dostatečně černou roli*, vše Altermedia).

Kvantitativní rozdíly lze pak sledovat zejména v tom, že tyto články jsou u serveru cz.altermedia.info daleko častější než u odpor.org, v Altermediích jde o téměř každý třetí článek (29%), u Odporu jen každý zhruba desátý (8%), na rozdíl od Altermedií téměř výhradně zaměřený na dění v České republice.

Tuto skupinu textů, shodných pro obě periodika, lze ve vztahu k námi sledovanému fenoménu češství interpretovat jako jeho negativ: články jsou implicitně o tom, co „češství“ není, případně explicitně o tom, co/kdo je pro Čechy a Češky hrozbou. Pouze případná následná aktivní/tvůrčí interpretace toho, co češství naopak je (kdo je Čechem a kdo není), zakládá rozdíly mezi těmito dvěma periodiky.

Alespoň krátce je však třeba zmínit druhou skupinu textů shodnou pro obě média – jejich tématem je **justice**. Články jako např. *Obžaloba jako za Husáka, Nezávislá veřejnost u soudu: Fízlové a novináři a Padesátá léta zpátky aneb*

fakta k bližícímu se politickému procesu Vondrák a spol. vyšla ve shodné podobě na obou serverech, což svědčí o tom, že v případě trestního stíhání svých aktivistů nemají oba krajně pravicové proudy potřebu amplifikovat rozdíly a spory, kterým se budeme věnovat v následujících odstavcích.

Kdo jsou Češi a kdo ne?

Velkou pozornost věnují obě sledovaná média válečným konfliktům – články, jejichž tématem je **válka** (podnětem pak i např. připomínka válečné události), tvoří u Altermedií 16 % z celkového počtu, u Odporu pak 11 %; v konkrétních prioritách se však média navzájem liší.

Největší pozornost Altermedií upoutává konflikt v bývalé Jugoslávii, zejména v Kosovu, což je jediný konflikt, kde se obě média shodnou na sympatiích jedné válčící straně a antipatiích straně druhé (a zejména Altermedia akcentují slovanskou vazbu). U neofašistického serveru pak následuje Irák (kde se obě média shodnou na antipatiích vůči jedné straně, též v případě Afghánistánu) a izraelsko-palestinský konflikt (kde se obě strany shodnou na antipatiích vůči jedné straně, ovšem jen Odpor vyjadřuje podporu druhé straně). U neonacistického Odporu však dominantní, více než polooviční „válečná pozornost“ směřuje k druhé světové válce.

Zřejmě i bez předchozí podkapitoly by čtenář tohoto textu uhádl, které skupiny obyvatel České republiky nejsou pro média krajní pravice Čechy. V první řadě Romové (v textech nejčastěji „Cikáni/cikáni“), u nichž sémantickým posunem opakovaně dohází k přesunu negativní vlastnosti části (např. zmiňovaná kriminalita) na celek. Druhou skupinou jsou pak Židé („židi“, ale často nahrazení různými diskurzivně specifickými opisy), kde je negativní charakteristika narýsována komplexně, ideologicky (snad ve všech významech tohoto termínu). Následují samozřejmě různé minority definované např. barvou pleti, zemí původu a někdy třeba i sexuální preferencí, ale právě obě strany zmiňovaného blízkovýchodního konfliktu (a drobné rozdíly ve zpravování o nich v Odporu a na Altermediích) nám mohou posloužit jako úvod k interpretaci rozdílů mezi současnou českou neofašistickou a neonacistickou mediální produkcí. Zatímco pro neofašistická Altermedia jsou obě válčící strany cizí (a její příslušníci reálně či potenciálně ohrožující život Čechů), neonacisté akcentují a explicitně podporují antisionistický až antisemitský rozměr/interpretaci tohoto konfliktu: *„Jak známo, vždycky v historii platila zásada „nepřítel mého nepřítele je můj přítel“. Tato zásada platila i v historii našeho hnutí. Každý přesvědčený nacionalista by si měl uvědomit, kdo je hlavním nepřítelem našeho hnutí. Tento nepřítel je horší a nebezpečnější než všichni ostatní a vždycky bude. Samozřejmě mám na mysli sionismus a jeho stoupence... Už od druhé světové války muslimové neúnavně bojují proti sionismu na Blízkém východě a já otevřeně říkám, že je v tomto boji podporuji... Takže můj závěr je – Evropa je naše, Blízký východ je islámský a ten skutečný nepřítel je společný! (Islám z pohledu nacionálního socialismu, Odpor).*

Nicméně o zásadním ideologickém, na definici češství silně vázaném rozštěpu mezi oběma proudy krajně pravicové

² Jelikož jsou texty z analyzovaných médií někdy bez podpisu a jindy signovány zjevně smyšleným jménem, zatímco jejich titulky mají velkou vypovídací hodnotu, rozhodl jsem se odchýlit od zavedeného způsobu odkazování. V textu tedy u citací odkazuje na jejich zdroj namísto autora článku jeho titulek a název média (všechny texty vyšly na portálech cz.altermedia.info a odpor.org v roce 2010; datum stažení 1.9.2010)

vého hnutí uvažujeme až ve chvíli, kdy interpretační pozornost přeneseme ke zbývajícím skupině článků s tématem válka – tedy ta druhá světová.

Češi s Němci, nebo proti?

Ilustrací diametrálně odlišného hodnocení druhé světové války můžeme zahájit prostým obsazováním jednotlivých binárně opozičních rolí v interpretaci druhé světové války. Tam, kde jsou pro Altermedia **hrdiny** „tisíce odbojářů z Obrany národa, ÚVODu a řady a řady dalších, na politické rukojmí, na oběti heydrichiády a mrtvé z květnového povstání“ (Hanobení českého národa povoleno, Altermedia) a Gabčík s Kubišem „parašutisté – vlastenci“, tam jsou titíž pro neonacisty „šílenci hazardující s osudem českého národa“ (Česká mládež v období Protektorátu, Odpor), případně „parta zákeřných vrahů poslaná samozvaným prezidentem Benešem“ (Kultura v Protektorátu Čechy a Morava, Odpor).

Když Altermedia přicházejí s oslavným nekrologem letce RAF Peřiny, neonacisté poukazují na jeho židovský původ a skutečně české hrdiny vidí na druhé straně fronty: „V učebnicích a knihách dostupných na pultech se nedočteme nic o tisících Čechů bojujících za druhé světové války na straně svobodné Evropy. Dětem ve školách jsou do zblbnutí omílána jména jako Rajlich, Fajtl, Svoboda nebo Peřina. Jiná jména mnozí nikdy ani neslyšeli. Přitom by měla vyvolávat úctu u každého nacionálního aktivisty... Většina z nich možná ani neví, že český národ má být skutečně na co hrdý. Na Čechy, kteří bojovali za války na straně evropských svobodných národů za svobodu, za evropskou civilizaci, kulturu a proti zhoubnému moru bolševismu, vyvinutém sionistickými stvořiteli. Druhá světová válka skončila porážkou evropských národů a výsledky vidíme všude kolem sebe.“ (Zapomenutí čeští hrdinové, Odpor).

A naopak – zatímco Altermedia obsazují do role **obětí** obyvatele Lidic, jejichž vyhlazení je intepreprováno jako „hrůzný čin, projev pomsty za atentát na německého řezníka Heydricha ukazující, co je schopný spáchat německý voják či policista na bezbranném, v jejich očích, podčlověku – Slovanovi.“ (Lidice – německý čin brutálního a krvavého teroru na českém národě, Altermedia), Odpor věnuje velmi intenzivní pozornost obětem spojeneckého bombardování na konci války, zejména obětem německým. Slovy českých neonacistů, i „čeští letci na bombardérech 311. bombardovací peruté RAF neváhali bombardovat civilisty ve městech napříč Evropou a zabíjet nevinné ve Francii, Německu nebo Itálii“ a přispěli tak k „orgiím genocidy a barbarství“ (Drážďany – skutečný holocaust, Odpor).

Tento střet se pak odehrává okolo dalších uzlových bodů diskurzu o češtví. Prvky českého systému kolektivní symboliky (např. korunovační klenoty či česká/československá **vlajka**) jsou u Altermedií věci až posvátnou (několik článků poukazuje na jejich „hanobení“ např. v jiných médiích či při uměleckém ztvárnění), **český stát** pak jedinou přípouštěnou variantou státoprávního uspořádání. Naproti tomu neonacistický Odpor oba tyto atributy češtví hodnotí v historické perspektivě jako negativní (a dále jako minimálně neperpektivní): *Aby židé dali všem svým soukmenovcům ve světě znamení že v Československu už vládne „vyvolený národ“ umístili do státní vlajky modrý klín (poloviční Davidovu hvězdu)... Dokud si jako Čechové nepřiznáme, že státní svát-*

ky 28. říjen či 17. listopad jsou ponižením českého i slovenského národa, nemáme právo si stěžovat na přítomnost, která má kořeny v těchto dvou datech. Obě dvě data totiž poji triumf židů nad našimi národy!“ (Zrození Československa aneb největší ponižení Čechů a Slováků, Odpor)... Chceme-li budovat společně Říši Evropu, musíme si uvědomit, že bez Němců to nikdy nepůjde, zvláště za kulturně-historických vlivů v prostředí českého národního společenství. Proto je nutností vyhnání starých strašáků z našich skříní a přijetí dějinné úlohy českého národa (Setkání kamarádů Generace Z a pár slov o antišovinismu, Odpor).

Ve sledovaném osmiměsíčním období proběhly **parlamentní volby**, a tak není divu, že jejich reflexi nacházíme i v analyzované agendě. V Altermedia nacházíme 6 % článků s tématem volby (resp. např. podnět volební kampaň), u Odporu je to téměř deset procent.

Pro české neonacisty je (v několika člancích explicitně návodně) preferovanou stranou Dělnická strana (sociální spravedlnosti), vůči které se Altermedia příkře vymezují:

„Přijměte prosím následující řádky jako prosté vyjádření mého názoru. Nemám, čím bych je doložil, je to tedy pouhá spekulace, která může být pravdivá nebo ne. Dělnickou stranu považuji za součást zpravodajské operace, která má diskreditovat jakékoli další národné a vlastenecky zaměřené politické strany a jednotlivce, protože v médiích budou ztožňováni s levicovou Dělnickou stranou. V širším pojetí je Dělnická strana nástrojem k diskreditaci pravice a katalogizaci odpůrců současného socialistického režimu. Pokud jste veřejně nebo mediálně činný vlastenec a neumíte vysypat z hlavy, kolikátou operaci má aktuálně za sebou Natálka Siváková, koledujete si o to, že vám novinářské onuce přihnou na hrud' červené ozubené kolečko.“ (Autentická pravice – Dělnická strana, Altermedia).

Závěr

Poslední, dosud nepojednanou tematickou skupinou článků jsou zpravodajství a komentáře na téma **veřejných prezentací, protestů a demonstrací**. Zde ve frekvenci pozornosti jednoznačně dominuje Odpor: jen tzv. „reporty“ tvoří v celku jeho článků pětinu. I když je lokace těchto navštívených a zpravovaných akcí často zahraniční (SRN), vždy jde o veřejné aktivity českých neonacistů. Jak jsme již konstatovali, server Altermedia není v současné době paralelistický (ve smyslu tribuny/orgánu) s žádným aktivním politickým aktérem. To však neznamená, že by téma veřejných protestů v Altermediích chybělo. Jen v této tematické skupině nejsou podněty článků přímo neofašistické aktivity.

V úvodu našeho textu citovaný základní přehled současné krajní pravice se neomezuje pouze na neofašistický a neonacistický proud. „V posledních letech se ke krajní pravici započítává ještě **pravice populistická**, která často využívá antiimigrantskou a homofobní rétoriku, avšak distancuje se od fašismu, respektive nacismu.“ Právě tento dosud chybějící proud krajně pravicového hnutí by mohl alespoň částečně vysvětlit relativně vysoký výskyt pozitivních článků o veřejných protestech (a textů předvolebně propagandistických) v neofašistickém médiu, za nímž momentálně nestojí fungující, veřejně se projevující a kandidující hnutí a strana/y. Šest článků dodaly do Altermedií veřejné protesty iniciativy D.O.S.T., devět pak předvolební propagace pro několik

kandidujících stran, zejména pro Stranu svobodných občanů a stranu Právo a spravedlnost.

Jak Charvát pokračuje: „*Je pochopitelné, že rasistické, xenofobní a antisemitské postoje nejsou příslušníky řady krajně pravicových skupin nazývány (alespoň navenek) pravými jmény a obvykle jsou shrnovány pod zástupný termín „vlastenectví“.* To se týká zejména skupin, které lze zařadit mezi reakční populisty a částečně i mezi neofašisty. Vlastenectví je u nich odvozováno od národní historie, která je vykládána zkresleně a jednostranně s akcentem položeným pouze na některé její aspekty. Naopak bývá vyzdvihován aspekt antikomunismu a boje proti levicovým silám obecně (i když toto označení může být velmi pružné) a boje proti „zvrácenostem“, jaké představují narkomani nebo homosexuálové. V těchto momentech se obvykle shodují všechny tři proudy současné krajní pravice.“ (CHARVÁT 2009)

Chceme-li nalézt alespoň jednu v úvodu slibovanou prospěšnou funkci médií krajní pravice v českém veřejném prostoru (a tam se perpetuálně odehrávajícímu reprezentování a redefinování konceptu „češství“), pak to může být tato, řekněme, populisticko-identifikační.

Jak bohužel ukazuje i současná masová mediální politická komunikace mezi parlamentními a regionálními volbami

v roce 2010, s identifikováním a odhalováním (reakčních) pravicově-populistických tendencí ve veřejném diskurzu bude mít **česká veřejnost** i v budoucnu **plně ruce práce**.

Literatura a zdroje

CHARVÁT, J. – (2009) *Ideologie pravicového extremismu*. In: ZEMAN, V. (ed.) – *Hrozby neonacismu – příležitosti demokracie*. Praha: Asi-milovaní, str. 8 - 110

CHARVÁT, J. – (2007) *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál

KŘEČEK, J. – (2008) „*Hate speech*“ jako součást politické komunikace české společnosti. In: *Sborník Národního musea v Praze – Acta Musei Nationalis Pragae. Řada C – Literární historie*. 2008, roč. 43, č. 1–4, s. 81-85. ISSN 0036-5351.

MAREŠ, M. – (2003) *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal

NAKONEČNÝ, M. – (2006) *Český fašismus*. Praha: Vodnář

ŠPAČEK, J. – VALEŠ, F. (2008) *Monitoring internetového extremismu*. Praha: Český helsinský výbor

www.odpor.org (datum stažení 1.9.2010)

cz.altermedia.info (datum stažení 1.9.2010)